

Kérdések, magyarázatok, problémák a tördeléssel kapcsolatban

exeuntis a címben: XI. sz. vége paleográfiai alapon, történelmileg is valószínű
(*Strigoniense?*) Jó így? Az érvelés benne lesz a szövegben.

Számozás: a főfejezeteket és a rubrikákat/címeket számoztam be, ez a hivatkozást segíti, inkább grafikai szempontú, tehát nem tökéletesen következetes, hogy mi tartozik egy szám alá. A főfejezetek következetesek, mert azok a szervezőelvek, erről fogok írni.

Fejlécek: az eredeti megfogalmazás alapján, de úgy, hogy informatív legyen és elférjen. Csak tájékoztató szerepű.

Mivel a fejezet száma nincs ott minden lapon, talán be kéne venni a fejlécbe?

Azokat a címeket, amelyeket []-ben írtam, a kódex nem tartalmazza, de a tájékozódáshoz, az anyag megértéséhez hasznosak. Mindig a lehető legszorosabban rokon szövegekből vettem őket, így nyelvíleg sem ütnek el. Néhol ki volt hagyva hely címnek, rubrikának, és nem írták be, tehát még az is lehet, hogy az lett volna az eredeti, amit én betoldottam. Kérdés, hogy a pótolts címekben is tartsam-e a terminológiát (pl. *versus*=himnusz, *capitulum*=vezikulus, *responsum*=responzórius, *gradale*=graduále). Most még következtelen.

A himnuszok strófaszámozása azért nem követi az oldalhatárokat, mert még nem véglegesek, a további bekerülendő jegyzetek miatt. A végén átrendezem, nem érdemes vele foglalkozni.

A normalizált helyesírás miatt a végén lesz egy tételes lista az eredeti szóalakokról, erről önálló, rendszerezett fejezet a bevezetőben.

A *VD* nexus fontos műfajjelölő. A Trinitas supersubstantialis előtt direkt nincs, mert az utólag, mesterségesen lett prefációvá alakítva, ennek jele, hogy az eredetiben sem a *VD* kezd.

A razúrákat csak említem, ha egy szónyi terjedelműek, ha hosszabbak, arra a jegyzet utal.

A kezek és a sziglumok föloldása az elejére majd kell még. Testimóniumokat nem írok itt, mert minden mindennel összefügg, a párhuzamok önálló táblázat szemlélteti az egyes ordók leírásánál. A kezek a zágrábi gyűjtés fényében vannak rendszerezve: a szám í típusra utal (1: korrektor, 2: szöveg pótló, 3: kiegészítő-módosító, 4: firkáló), a betű azon belül differenciál.

A sima zárójeleket kivettem, mert nem mindig egyértelmű, hogy objektíve mi olvashatatlan. Az eredetit látva, és összevetve a párhuzamos helyekkel gyakorlatilag minden olvasható, ha nehezen is.

OCC: Schneider kiadása, a többi mérvadó kiadást is fölveszem az apparátusba, de csak akkor, ha közvetlen rokonság van, azaz nem testimóniumként, hanem filológiai kontrollnak.

In primis/Imprimis: az eredetiben rendszerint *In primis*, megtartottam.

Az incipiteket központosítottam az újkori liturgikus könyvek egyöntetű szokása szerint, de ezt a hangsúlyjelekkel együtt kiveszem majd (kicsit kár értük, legalább a hangsúlyjelölést szívem szerint megtartanám).

Adsumus-Assumus: a hasonulás az *ab* esetén kell, az *ad* nem hasonul írásban jelölve.

A hivatkozásoknál pont nélkül, vesszővel és szóközzel elválasztva a fejezet- és a tételszám szerepel, zárójelben, ponttal meg az oldalszám. Így pl. a SGr 98, 5 (123.) a gregorián szakramentárium 98. fejezetének 5. orációja, amely a Lietzmann-kiadás 123. oldalán található.

Az apparátusban az *Intellige* az egyértelműen értelmetlen helyek javítása, a *Malim* az értelmes, de vsz. téves olvasatoké. Vannak határesetek. A *Ms.* az értelmetlen, grafikai természetű hibákat jelzi. A főszövegben csak ezeket javítom ki. A *Coni.* rövidítést elhagytam.

[] és ‹ › a saját betoldásom vagy kirekesztésem, ha nincs hozzá jegyzet.

A szövegen belüli idézeteket akkor nem kezdem nagybetűvel, ha az idézet bezárása után a mondat tovább folytatódik.

A szandált a könyv következetesen a *scandali*-töből veszi. Adtam neki egy jegyzetet az első előfordulásnál, de nem javítottam ki, mert ez szerintem lexikai és nem helyesírási kérdés. Vagy nem?

Pontosvesszőt azért használok, mert szeretném megtartani, ahol nem értelmetlen, az eredeti mondathatárokat, de néha kellenek az erősebb beavatkozások. Ilyen hosszú rubrikák és az euchológiai szövegekben ilyen bonyolult mondat szerkezetek a misszáléban-ordináriusban nem voltak. Úgyhogy szeretném megtartani.

A kettőspont az idézeteken kívül akkor van, ha egy könyörgés megszólító szakasza lezárul. Ez elég általános a liturgikus könyvekben, és szívesen megőrzöm, segít átlátni a hosszú mondatokat.

A Lukács-genealógia héber neveit az eredeti szerint hagytam, lehetne tudományos igénnyel (héber-görög alapján) és a középkori magyar práhuzamok alapján (Clmae 408) is jegyzetelni. Mi legyen?

-matis/-matibus: én úgy tanultam, hogy a *-ma*, *-matis* *n* végű görög szavaknál a plur. dat. és abl. *-is-re*, és nem *-ibus-ra* végződik. Vagy rosszul emlékszem? Mindenesetre javítottam egyelőre *-ibus-ra*.

A keresztvetés/áldás szavainál *·* lett vessző helyett, bár a felsorolásokat a kötőszó ellenére vessző szokta elválasztani, és itt a lit. szituáció és sugallja a nyomatékos tagolást.

Az eredeti mondatkezdeteket és központjeleket csak akkor vettem ki, ha a szöveg félreértéséből, vagy nem értéséből fakadtak. Ahol tolerálhatók, megtartottam.

(*reges sumus ex*) *Arabitis*, *Davidis* (*et incyta proles*): ha a metrika nem a nyelvtanilag helyes hosszúságokat föltételezi, akkor a metrikai hosszúságot tekintem mérvadónak, és aszerint jelölöm a hangsúlyt.

gemináque: a *Laetetur omne saeculum*-ban eldöntendő, hogy *gemináque sáncitas*, vagy *túrture ... gemináque*. Most az utóbbit írtam.

Azokat az írásmódokat, amelyek a XX. századig, sőt máig érvényesek a liturgikus könyvekben, megtartottam, nem klasszicizáltam. Ezt már az előző köteteknél is megbeszéltük, ilyen volt pl. az *ad invicem* (*invicem* tehát külön, mint főnevesült szó), a *seipsum*, *meipsum*, *memetipsum* egybeírva, meg a *Genitrix*. Ami nem része a közkincsnek, hanem vulgarizmus, pl. *desub*, az egyben marad.

A verzusos tételekben a repetendát, illetve minden feleletet hosszú szóköz előz meg. Ezek tehát nem szétcsúszott sorok.

Az exorcizmusokban gyakori a személyváltás, hogy ti. előbb az anyag a megszólított, majd pedig a gonosz lélek, esetleg Istenhez fordul egy ponton. Ezeket a nyelvtani váltásokat — jelöli.

A hangjelzésre, neumálásra való utalásokat az apparátusból kivettem, ezek egy külön fejezetet kapnak, fénykép és kottapéllda is lesz.

A dőlt betű az eredetiben kisebb mérettel írt, azaz neumálásra szánt, énekeltnék tekintett tételeket különbözteti meg. Ezt és pl. az iniciálék használatát is következetessé tettem, azaz ha az eredeti nem következetes önmagához, akkor hallgatólagosan érvényesítem az elveit.

A főszöveg mindig az eredeti kéz munkája, a hozzátoldásokat akkor is a jegyzetbe utaltam, ha jogosak, indokoltak. A korrektor javításai, ha az eredetit kivakarta, főszöveggént kerülnek be, de jelezve, hogy *in rasura*.

Deus salutaris: szerintem nem kell vessző, mert egyeztetett jelzős szerkezet, „üdvözítő Istenünk”, nem „szabadításunk Istene”, legalábbis a latin nyelvérték számára. Ennek a jele, hogy rendszerint nem *nostris*, hanem *noster* áll utána. (*előhé jösuáténú/elóhénu hammóséa?*)

A pszí a krizma és a keresztvíz szentelésénél a három irányba való rálehellést jelzi, ma is úgy szokás emlegetni, hogy „pszí alakban”.

quatriduanum: a kódexben és a XX. századi lit. könyvekben is t-vel szokás, nem d-vel.

lineo/linio: az eredeti kéz i-vel használja, a későbbi, lapszéli toldalékoló e-vel. Mi legyen?

Pane et sanguine: mivel az Oltáriszentségről van szó, a *corpus et sanguis* kisbetűs, lévén valódi, nem szimbolikus, a *Panis et Vinum* viszont nagybetűs, mert már nem az. (Korábbi megbeszélés.) Ez egy kevert eset, innen a furcsa írásmód.

A jegyzetben föltüntetni a textus receptust (pl. *confidentes/confitentes*)

Jelzői szerepű particípiumot vagy olyan határozót, amelynek nincs alárendelt mondatrésze, nem vesszőzni.

Két kötőszó egymás után: vessző

Evangélium: perikópa értelemben kisbetű, amúgy nagy.

Felsorolásoknál van vessző, ha kettőnél több tag.

Minden elhagyott tétalcímet és tagolóelemet pótlók, ahol van precedens, pl. [R.]

Értelmes tagolási pontoknál, ahol vessző nem kéne, · van, de ahol értelmetlen, elhagyni.

eo quod, ita ut mintha egy szó lenne.

A rendes, folytatólagos konklúziókat (Per, Potens est) nem választom el hosszú szóközzel. De pl. ahol resp. után jön a Potens est, ott elválasztom.

Tulajdonnevek az eredeti szerint (Esaia, genealógia)

Crux mint „a” Szent Kereszt.

A tételek előtt rubrikában akkor nincs :, ha utána jön az állítmány (*dicatur, cantetur, stb.*)

Ahol tudható, az eredeti terminológiát használom, pl. *responsum, gradale, præfatio, versus*.

R. repetenda előtt van hosszú szóköz.

Bevezető formulák:

Deus in adiutorium
Domine exaudi
Dominus vobiscum
Erigite vos
Flectamus genua, Levate
Humiliate vos ad benedictionem
Inclinate capita vestra Deo
Orate
Oremus
Per omnia sæcula sæculorum, Amen
Sursum corda, Gratias agamus Domino Deo nostro, Vere dignum et iustum est
æquum et salutare
Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison, Pater noster

Konklúziós formulák:

Amen
Gloria
Gloria Patri
Per
Per Dominum
Per eundem
Per resurgentem a mortuis
Potens est Deus
Potens est enim
Potens est tamen (enim) Deus omnem gratiam abundare facere in te et revocare te in
gradum pristinum
Quod ipse præstare dignetur cuius regnum et imperium sine fine permanet in sæcula
sæculorum amen
Quod ipse præstare dignetur qui ante constitutionem mundi prædestinatos et ante
finem sæculi iustificatos in fine mundi reddet glorificatos per infinita sæcula
sæculorum amen
Christus factus est pro nobis
In nomine Domini nostri Iesu Christi qui venturus est iudicare
In nomine. Qui venturus
Ergo maledicte diabole (tkp. egy exorcizmus, amely visszatér a keresztelési imádságok
végén)
Ergo maledicte
Per eum qui venturus est
Per virtutem eiusdem Domini nostri. Qui venturus est